

Helårsbedömning 2023 - Sammanfattning

Terrorhotet mot Sverige 2023

NCT bedömer det strategiska terrorhotet mot Sverige.¹ Det strategiska terrorhotet utgörs sammantaget av attentatshot, rekrytering och radikaliserings samt finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism. Attentatshotet utgör tyngdpunkten i bedömningen av terrorhotet mot Sverige. Våldsbejakande extremisters förmåga att bedriva stödverksamhet genom rekrytering, radikaliserings och finansiering påverkar emellertid den långsiktiga utvecklingen av terrorattentatshotet mot Sverige.

Terrorattentatshotet mot Sverige

Terrorattentatshotet mot Sverige under 2023 utgörs troligen främst av ensamutförande aktörer som motiveras av våldsbejakande högerextremism eller våldsbejakande islamism.² De senaste decennierna har terrorattentatshotet mot Sverige främst emanerat från våldsbejakande islamister. De senaste åren har dock terrorattentatshotet från våldsbejakande högerextremister successivt ökat i västvärlden.³ Under 2022 har fyra terrorattentat med islamistisk motivbild utförts i västvärlden, medan tre terrorattentat med högerextremistisk motivbild utförts i västvärlden.

Våldsbejakande högerextremism

Under 2022 har ett antal våldsdåd ägt rum i Sverige där gärningspersonerna initialt misstänktes ha högerextremistiska motiv, men där deras ideologiska bevekelsegrund allt efter utredningens gång blivit mer komplex och otydlig då även psykisk ohälsa eller en besatthet av att utöva våld har varit framträdande. Komplexiteten i att bedöma den huvudsakliga drivkraften bakom ett terrorattentat, där gärningspersonen utöver ideologisk bevekelsegrund även bedöms vara påverkad av psykisk ohälsa, kommer sannolikt att bestå under 2023.

I Europa har egentillverkade 3D-printade vapen förekommit i en handfull utredningar kring högerextremistiskt motiverade terrorattentat och terrorattentatsförsök under 2022. Jämfört med konventionella vapen är 3D-printade vapen billiga och lätta att tillverka, svåra att spåra och upptäcka i metalldetektorer samt lätta att destruera. I takt med en ökad spridning av manualer och med tanke på den tekniska utvecklingen på området är det sannolikt att kunskapen kring framställning av 3D-printade skjutvapen kommer att tillgängliggöras för allt fler våldsbejakande extremister och möjligen användas i terrorattentat under 2023.

Det är troligt att terrorattentatshotet från våldsbejakande högerextremister under 2023 främst kommer från ensamutförande aktörer som agerar utifrån en ideologisk kontext och virtuell gemenskap. Vissa aktörer, som inte lockas av eller på grund av missnöje lämnar, en traditionell, öppen och hierarkisk organisationsform kommer sannolikt att attraheras av den virtuella

¹ NCT tillämpar följande konfidensgrader: *sannolik, trolig, möjlig, tveksam*.

² Begreppet "ensamutförande" används för att understryka att gärningspersonen ofta utför terrorattentatet på egen hand ofta agerar i en ideologisk kontext och virtuell gemenskap.

³ Västvärlden definieras som delar av Europa (EU, EES och Schweiz), Nordamerika, Australien och Nya Zeeland.

gemenskapens dolda, decentraliserade och individanpassade nätverksstrukturer. Terrorattentat som utförs i Sverige eller utomlands kommer sannolikt även fortsatt syfta till att inspirera likasinnade aktörer att utföra attentat. Tillvägagångssättet kommer troligen att bestå av attentat utförda med enkla medel, i form av stickvapen eller skjutvapen samt möjligen enkla improviserade sprängladdningar. Målvalen utgörs troligen främst av: religiösa mål med koppling till judendomen eller islam; HBTQ-personer; utomeuropeiska invandrare; samt samhällsföreträdare såsom politiska representanter eller myndighetspersoner.

Våldsbejakande islamism

Under 2022 har ingen bekräftad attentatsplanering som involverat våldsbejakande islamister identifierats i Sverige. Denna utveckling går i linje med en internationell nedåtgående trend för våldsbejakande islamistiska terrorattentat i hela västvärlden, vilket troligen kan förklaras av den hotdämpande effekt som *Daeshs* fallna så kallade kalifat har medfört. Under de senaste åren har också en större andel utförda och avvärjda terrorattentat i västvärlden utförts eller planerats utan att gärningspersonerna svurit trohet till *Daesh* eller *al-Qaida*. Detta beror troligen till del på att aktörerna i ökad utsträckning formar sina ideologiska identiteter utifrån olika idéströmningar på digitala plattformar och forum. Under 2023 är det därför troligt att en ny generation av våldsbejakande islamister kommer att attraheras av en ökad ideologisk mångfald samtidigt som *Daesh* och *al-Qaida* sannolikt fortsatt utgör terrorattentatshot. Det är sannolikt att nätverk inom *Daesh* och *al-Qaida* har avsikt att styra attentat i Sverige. Det är möjligt att nätverk inom *Daesh* har förmåga att styra attentat i Västeuropa, inklusive Sverige, medan det är tveksamt att *al-Qaida* har motsvarande förmåga.

I Sverige ägde våldsamma upplopp rum i flera städer under 2022, med anledning av koranbränningar som upplevdes som kränkningar av islam. Upploppen riktades framförallt mot polispersonal på plats, vilka betraktades som en skyddsstyrka för koranbrännarna. De våldsamma upploppen i Sverige, jämte erfarenheter av utförda och avvärjda attentat i andra länder i västvärlden, vittnar om den hotdrivande effekten från upplevda islamkritiska yttringar och provokationer. Till följd av koranbränningen utanför turkiska ambassaden i Stockholm i januari 2023, är det sannolikt att Sverige kommer vara ett prioriterat mål för våldsbejakande islamister på kort sikt under första halvan av 2023 och möjligen även året ut, beroende på intensiteten i uppmärksamheten kring framtida upplevda provokationer.

Det är troligt att terrorattentatshotet från våldsbejakande islamister under 2023 främst kommer från ensamutförande aktörer, alternativt möjligen en mindre fristående cell, som har inspirerats och radikaliserats på digitala plattformar. Terrorattentat som utförs i Sverige eller utomlands kommer sannolikt även att bidra till att inspirera likasinnade aktörer att utföra attentat. Det är möjligt att våldsbejakande islamister i Sverige kommer att vägledas av aktörer tillhörande terrororganisationer i utlandet. Tillvägagångssättet kommer troligen att bestå av attentat utförda med enkla medel, såsom stickvapen eller möjligen skjutvapen eller enkla improviserade sprängladdningar. Målvalen utgörs troligen främst av: svårskyddade offentliga platser; religiösa mål, framförallt med koppling till judar; HBTQ-personer; samt symboliska mål, såsom samhällsföreträdare i form av politiska representanter eller myndighetspersoner, som kan kopplas till upplevda kränkningar av islam eller muslimer.

Radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism och terrorism i Sverige

Sakfrågor som under 2023 troligen kommer att få en hotdrivande påverkan på radikalisering och rekrytering till våldsbejakande högerextremism utgörs främst av samhällsfrågor såsom migration och kriminalitet, medan det inom våldsbejakande islamism sannolikt främst handlar om händelser som upplevs vara kränkande mot islam eller muslimer. Ett antal ihållande trender och aktuella fenomen under 2022 som sannolikt fortsatt kommer att vara framträdande inom radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism och terrorism i Sverige under 2023 är hybridisering, digitala plattformar, minderåriga, samt resor till konfliktområden utomlands. Dessa trender och fenomen är sannolikt gemensamma för både våldsbejakande islamister och våldsbejakande högerextremister.

Hybridisering

Under 2022 har både våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande islamism i Sverige präglats av en så kallad hybridisering genom att införliva konspirationsteorier och narrativ från anti-etablissemangsextremism i den egna propagandan. Historiskt sett har det även tidigare förekommit olika former av anti-etablissemangsnarrativ och konspirationsteorier inom olika ideologiska strömningar av våldsbejakande extremism då aktörerna ofta förenas av en misstro mot en ekonomisk eller politisk elit. Spridningen av dessa narrativ och teorier på olika nätforum möjliggör dock att de idag når ut till en bredare publik samtidigt som konstruerade narrativ och teorier snabbare kan exploatera aktuella samhällsproblem och anledningar till missnöje. Den gemensamma grunden för detta bygger ofta på desinformation och utgörs av en misstro mot det västerländska politiska, ekonomiska och kulturella etablissemangen, som genom sin påstådda kontroll över statliga institutioner, storföretag och mediekanaler, anklagas för att diskriminera och censurera oliktänkande.

På sikt kommer sannolikt dessa former av hybridiserade narrativ bidra till en ökad polarisering i samhället. Sannolikt kommer våldsbejakande extremister att försöka utnyttja en sådan samhällsutveckling till sin fördel under 2023. I förlängningen medför denna utveckling troligen ett breddat rekryteringsunderlag för våldsbejakande extremister, samtidigt som den utgör en möjlig grund för en radikaliseringsprocess. Under 2023 är det sannolikt att fortsatt spridning av diverse hybridiserade narrativ kommer att äga rum – framförallt i olika forum på digitala plattformar – i syfte att gradvis normalisera extremistiskt tankegod och i förlängningen legitimeras terrorattentat.

Digitala plattformar

Inom våldsbejakande islamism finns det indikationer på en utökad självständighet bland aktörer inom det så kallade ”virtuella kalifatet”. I kölvattnet av kollapsen av Daeshs självutnämnda fysiska kalifat har aktörer i flera fall utvecklats från passiva konsumenter till aktiva producenter av våldsbejakande propaganda i digitala forum. Denna utveckling speglar en likartad trend som under senare år ägt rum inom våldsbejakande högerextremism. Det finns även tecken på en växelverkan mellan våldsbejakande islamistisk propaganda och våldsbejakande högerextremistisk propaganda på olika digitala plattformar, där våldsbejakande islamister i allt högre utsträckning börjat anamma våldsbejakande högerextremisters användning av symbolspråk, ironi och memes. Det är troligt att denna trend även kommer att bidra till ökad radikalisering och rekrytering av våldsbejakande islamister på digitala plattformar vilket på sikt troligen påverkar terrorhotet mot Sverige. Sannolikt kommer både våldsbejakande högerextremister och våldsbejakande islamister under 2023 att fortsätta expandera och anpassa

sin propaganda till nya digitala plattformar i takt med teknikutvecklingen, såsom interaktiva forum samt plattformar för streaming och gaming som ofta används av unga personer.

Minderåriga

Minderåriga är sannolikt särskilt sårbara för de möjligheter till bekräftelse och identitetsskapande som den virtuella sociala gemenskapen erbjuder, speciellt då den våldsbejakande propagandan och metoderna för att sprida den de senaste åren anpassats för att i ökad utsträckning attrahera minderåriga individer. Våldsbejakande extremister använder exempelvis spelplattformar i rekryteringssyfte. Därtill har propagandan genomgått en *gamification*, där spelreferenser och högkvalitativ grafik adderas till våldsbejakande propaganda och händelser i syfte att avhumanisera särskilda grupper i samhället och sänka våldströsklar. Islamistiska terrororganisationer har vidare inkluderat barn i sin propaganda och i ökad utsträckning riktat terrorbudskap till minderåriga. Radikalisering och rekrytering på olika digitala plattformar som nyttjas av minderåriga ökar exponeringen för våldsbejakande propaganda och underlättar kontaktskapande med våldsbejakande extremister. I syfte att främja radikalisering och rekrytering har minderåriga individer även varit delaktiga i att producera propaganda och administrera våldsbejakande digitala forum, troligen i syfte att inspirera likasinnade att begå terrorattentat.

Under 2022 var majoriteten av gärningspersonerna som låg bakom utförda och avvärjda terrorattentat i västvärlden minderåriga. Denna trend har även omfattat Sverige under senare år. Givet denna uppåtgående trend är det sannolikt att minderåriga i Sverige fortsatt kommer att rekryteras till och radikaliseras inom både våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande islamism under 2023.

Resor till konfliktområden utomlands

Kriget i Ukraina saknar till stora delar tydliga ideologiska incitament som skulle föranleda en omfattande rekrytering av våldsbejakande extremister i Sverige. Sedan Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 har ett flertal svenska våldsbejakande extremister – företrädesvis våldsbejakande högerextremister – rest för att ansluta sig till den ukrainska sidan. Det är dock oklart i vilken utsträckning dessa aktörer erhållit vapenträning eller deltagit i strid under 2022. En del av de svenska aktörerna som anslutit sig till kriget i Ukraina under 2022 har sannolikt ökat sin förmåga genom vapenträning och stridserfarenhet, men det är tveksamt att de därmed kommer att utveckla en avsikt att begå terrorattentat i Sverige under 2023. Hotdämpande faktorer – såsom ett förväntat utdraget krigsförlopp, vittnesmål från missnöjda återvändare om svåra levnadsförhållanden samt massmedial rapportering om svenskar som tillfångatagits eller omkommit i strid – kommer troligen leda till ett minskat intresse från svenska våldsbejakande extremister att delta i kriget i Ukraina under 2023.

Afrika har under senare år växt fram som en betydelsefull kontinent för Daesh att fortsatt kunna marknadsföra sig som en global terroraktör trots motgångarna i Mellanöstern. Under 2022 utropades för första gången ett *Call for hijra* till Afrika, med uppmaning till muslimer i väst att migrera för att etablera en ny stark bas på kontinenten.⁴ Det är dock tveksamt att andra länder än Syrien och Irak under 2023 kommer utgöra en framträdande destination för svenska våldsbejakande islamister att resa till för att delta i strider, och därmed tveksamt att det påverkar terrorhotet mot Sverige under 2023. Detta beror framförallt på språkliga och kulturella faktorer, samt komplexa sociala system och hårda levnadsvillkor, vilket försvårar integrationen av utomstående i flera afrikanska länder.

⁴ ”Call for hijra” syftar på en uppmaning att migrera till sharia-kontrollerat territorium.

Finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism

Liksom tidigare år utgörs finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism sannolikt främst av olika former av stödverksamhet. Denna stödverksamhet har troligen bäring på tillväxten till våldsbejakande extremism, i form av rekryterings- och radikaliseringsförmåga, snarare än direkt finansiering av terrorattentat. Erfarenhetsmässigt kräver dock genomförandet av småskaliga terrorattentat med enklare medel inte heller någon omfattande finansiering.

Den finansiella stödverksamheten omfattar dels legala intäkter, bland annat från inhemska plattformar såsom stiftelser, föreningar och privata företag samt utländsk finansiering; dels illegala intäkter från exempelvis välfärdsbrottslighet och grov organiserad brottslighet. Till skillnad från penningtvätt, där syftet är att dölja pengarnas ursprung, handlar finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism främst om att dölja pengarnas ändamål.

Sverige som en arena

De mest framträdande aktörerna i Sverige gällande finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism utgörs sannolikt av *Partiya Karkerên Kurdistan* (PKK) samt av aktörer med koppling till våldsbejakande islamism. I båda fallen är det troligt att finansieringen framförallt sker genom att utnyttja plattformar i Sverige för att generera intäkter, som därefter dels slussas utomlands till stöd för terrorverksamhet, dels används för att främja radikalisering och rekrytering i Sverige. I PKK:s fall beror den framträdande rollen sannolikt främst på en omfattande inhemsk insamlingsverksamhet och väletablerad finansiell infrastruktur, medan det för våldsbejakande islamister sannolikt främst beror på en avsevärd finansiering från utlandet. Det är sannolikt att både PKK och våldsbejakande islamister under 2023 kommer att kvarstå som de mest framträdande aktörerna gällande finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism, men tveksamt att denna förmåga kommer att ha en direkt påverkan på terrorattentatshotet mot Sverige 2023.

Finansiering från utlandet

Det är troligt att plattformar – exempelvis stiftelser, föreningar och privata företag – som skapas i Sverige med hjälp av utländsk finansiering står i ett tydligare beroendeförhållande till finansiären, till skillnad från existerande plattformar i Sverige som erhåller utländsk finansiering för specifika projekt. Flera organisationer och stiftelser som från början grundades med hjälp av utländsk finansiering har allteftersom verksamheterna etablerats påbörjat utbildningsverksamhet där intäkterna istället kommit att bestå av offentliga medel. Förmågan att utnyttja svagheter i välfärdssystemet genom olika former av bidragsbrott underlättas sannolikt i stor utsträckning av att de svenska bidragssystemen är tillitsbaserade samt att utbetalningar sker på olika nivåer och från olika instanser, som inte har insyn i varandras verksamhet. Sammantaget är det sannolikt att aktörer med koppling till våldsbejakande extremism under 2023 kommer att fortsätta utnyttja svaga kontrollpunkter i välfärdssystemet och därigenom lansera nya plattformar för att tillskansa sig offentliga medel.

Anonymiserade överföringsmetoder

Våldsbejakande extremister har sannolikt fortsatt en förmåga att kringgå finansiella kontrollsystem, främst på grund av framväxten av anonymiserade överföringsmetoder. Trots att traditionella banköverföringar alltjämt förekommer som transaktionsmedel har hårdare regleringar av verksamhetsutövare och nedstängningar av betaltjänstföretag inneburit en fortsatt användning av andra överföringsmetoder. Mörkertalet kring intäkterna kopplade till finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism är sannolikt omfattande och är delvis ett resultat av anonymiserade överföringsmetoder till utlandet. Överföringarna sker bland annat genom

kryptovalutor, *Hawala*-förmedlare, betaltjänstföretag, valutaväxlingskontor och kurirverksamhet. Då samtliga dessa tillvägagångssätt avsevärt försvårar arbetet med att identifiera slutmottagaren – och därmed även ändamålet – är det sannolikt en ihållande trend bland aktörerna att under 2023 fortsatt använda sig av dessa typer av anonymiserade överföringsmetoder.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) är en arbetsgrupp som utgörs av personal från Försvarets radioanstalt, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten och Säkerhetspolisen. NCT utför strategisk analys av händelser, trender och tendenser inom terrorism och bedömer hur hotet mot Sverige och svenska intressen påverkas på kort och lång sikt. Personal anställd vid Försvarets radioanstalt får endast behandla personuppgifter om dessa har anknytning till en preciserad inriktning för försvarsunderrättelseverksamheten. Personal från Försvarets radioanstalt behandlar inte personuppgifter avseende våldsbejakande extremism som inte avser utländska förhållanden.